

EU-agenda voor het mkb 2024 - 2029

Den Haag, mei 2024

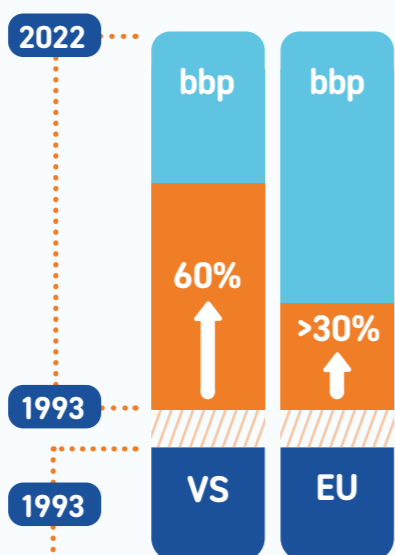
EU-agenda voor het mkb 2024 - 2029

De economische uitdagingen van de EU

De economische ontwikkeling blijft achter

De economische ontwikkeling binnen de Europese interne markt blijft achter op de ontwikkeling in de VS.

Nu loopt de EU achter. Tussen 1993 en 2022 steeg het bbp van de VS per hoofd van de bevolking met bijna 60 procent, maar in de EU met minder dan 30 procent.

In 1993 hadden de twee economische blokken nog een vergelijkbare omvang.

Europese bedrijven **groeien langzamer** kennen lagere opbrengsten

investeren minder in R&D

Europese bedrijven groeien langzamer, kennen lagere opbrengsten en investeren minder in onderzoek en ontwikkeling (R&D) dan sommige concurrenten² uit de VS of Azië.

In de **10** beeldbepalende technologiegebieden

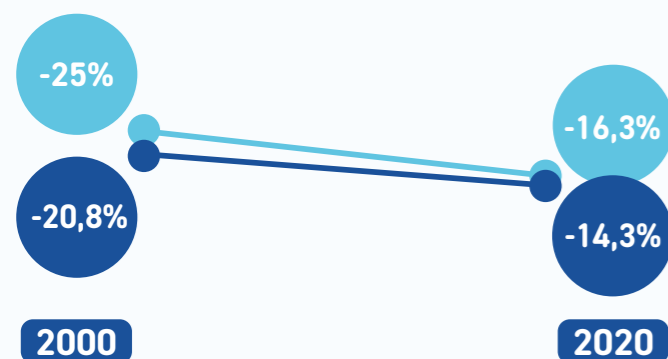

is de EU maar in **2** leidend

EU-wetgeving kan de technologische ontwikkelingen op bijvoorbeeld het gebied van AI of biotechnologie niet bijbenen. Hierdoor dreigt Europa de boot op belangrijke sleuteltechnologieën te missen.

Het aandeel van de Europese industrie daalde

Wereldwijd bpn EU-27 bpn

Het aandeel van de Europese industrie in het wereldwijde BNP daalde van bijna 25 procent in 2000 tot 16,3 procent in 2020 (resp. 20,8 procent en 14,3 procent voor EU-27)¹.

68%
Gefilde patenten
2021

uit Azië

Het verlies aan concurrentiekracht blijkt ook uit de enorme toename van patenten uit China, Japan en Korea. Uit cijfers van de World Intellectual Property Organization (WIPO) blijkt dat in 2021 68 procent van de gefilde patenten uit Azië komt³.

Verlies concurrentiekracht

¹ <https://ert.eu/wp-content/uploads/2022/06/ERT-Benchmarking-Report-2022-LR.pdf>

² Voorbeelden: op het gebied van quantum computing bevindt 50 procent van de tien grootste technologiebedrijven zich in de Verenigde Staten, 40 procent in China en geen enkele in de EU. Op het gebied van 5G, een sleutelement van de toekomst van connectiviteit, haalt China bijna 60 procent van de externe financiering binnen, de Verenigde Staten 27 procent en Europa 11 procent.

³ <https://sciencebusiness.net/news-byte/worldwide-ip-filings-reached-all-time-high-2021-asia-driving-growth>

FOTO: RICHARD BROCKEN/ANP

Inhoud

Introductie	8
Mkb als maatschappelijk bindmiddel van Nederland en Europa	10
1. Herstel van de kracht van de interne markt	13
2. Regeldruk verminderen en 'better regulation' principes versterken	16
3. Retailbeleid: grote investeringen, efficiënt betalingsverkeer	19
4. Verduurzaming, industriebeleid en circulaire economie	21
5. Versterking van het Europese innovatiebeleid	23
6. Staatssteun: Europees kader en meer discipline	25
7. Opwaartse convergentie en sociaal beleid	27
8. Beter toegankelijke financiering voor het mkb	29
9. Criminaliteitsbestrijding	31

Introductie

Het mkb vormt de ruggengraat van onze economie en is cruciaal voor een sterk en welvarend Europa. De overgrote meerderheid van de bedrijven in Europa (99 procent) is mkb. In Nederland is het mkb goed voor 62 procent van de toegevoegde waarde en vertegenwoordigt zij 73 procent van de totale werkgelegenheid. Mkb-bedrijven zijn essentieel voor innovatie en leveren de producten en diensten die nodig zijn voor alle belangrijke maatschappelijke transitie's. Ondernemers staan klaar om daaraan bij te dragen, maar kampen met een aantal uitdagingen. Denk aan de toegenomen regeldruk, beperkte toegang tot financiering en onvoldoende gekwalificeerde arbeidskrachten. Om te zorgen dat mkb'ers hun belangrijke rol in onze economie en samenleving kunnen blijven spelen, is het belangrijk dat de komende Europese Commissie deze uitdagingen adresseert.

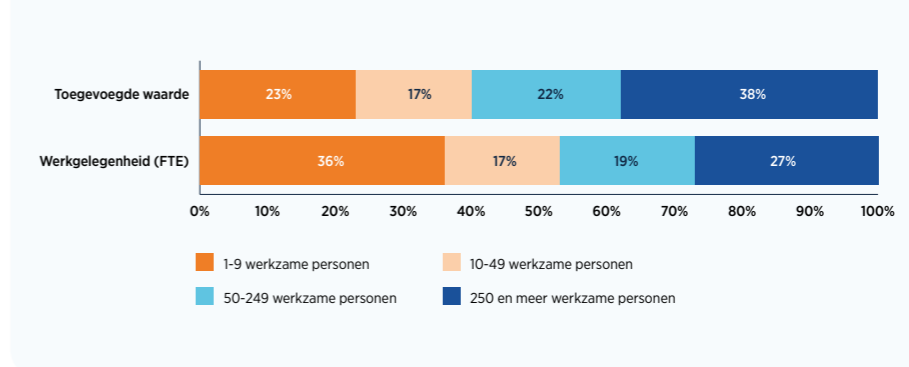
De EU is van groot belang voor mkb-ondernemers. De gezamenlijke Europese markt vergroot niet alleen de afzetmarkt naar 450 miljoen consumenten, een goed functionerende interne markt zorgt ook voor een gelijk speelveld, maakt het makkelijker om zaken te doen in buurlanden en creëert nieuwe kansen voor ondernemers.

Mkb-beleid dient een wezenlijk, concreet en geïntegreerd onderdeel te zijn van alle relevante Europese beleidsterreinen. Er moet daarom **een brede Europese mkb-agenda** komen, die zich richt op de volgende thema's: interne markt, groen industriebeleid en circulaire economie, innovatiebeleid, sociaal beleid, toegang tot financiering, en criminaliteit. Bovendien moet de uit de hand gelopen regeldruk en bureaucratie worden tegengegaan. In deze notitie doen wij concrete suggesties voor bouwstenen van een breed mkb-beleid.

Mkb als maatschappelijk bindmiddel van Nederland en Europa

Mkb-bedrijven spelen een cruciale rol in de samenleving. 99 procent van de Europese bedrijven behoort tot het mkb en vormt daarmee het leeuwendeel van de werkgelegenheid. Het mkb vertegenwoordigt binnen Nederland 73 procent van de werkgelegenheid en 62 procent van de economisch toegevoegde waarde.

Grafiek 1:
TOEGEVOEGDE WAARDE EN WERKGELEGENHEID, NAAR GROOTTEKLASSE

Bron: Jaarbericht van het mkb 2022

Hoewel mkb-bedrijven misschien niet dezelfde financiële middelen hebben als grote ondernemingen, zijn ze vaak wendbaarder en creatiever. Ze stimuleren innovatie in de Europese Unie door nieuwe producten en diensten te ontwikkelen en processen te verbeteren.

Het mkb blinkt bovendien uit in maatschappelijke meerwaarde. Mkb-bedrijven zijn vaak geworteld in lokale gemeenschappen en ondersteunen de lokale economie. Velen van hen zullen dan ook niet uit Nederland vertrekken als de regels ergens anders soepeler blijken. Bovendien koopt 60 procent van het mkb bij voorkeur zoveel mogelijk producten en diensten lokaal in.

Mkb-bedrijven zijn vaak nauw verbonden met hun gemeenschappen. Ze sponsoren lokale evenementen, ondersteunen goede doelen en dragen bij aan sociale cohesie. Driekwart van het mkb doet aan sponsoring van maatschappelijke organisaties of activiteiten in de regio. Dit telt in Nederland alleen al op tot een bijdrage van 1,5 miljard euro per jaar.

Kortom: de maatschappelijke bijdrage van mkb-bedrijven gaat verder dan alleen economische cijfers. Het vormt het bindweefsel van onze samenleving en draagt bij aan een gezonde en bloeiende gemeenschap.

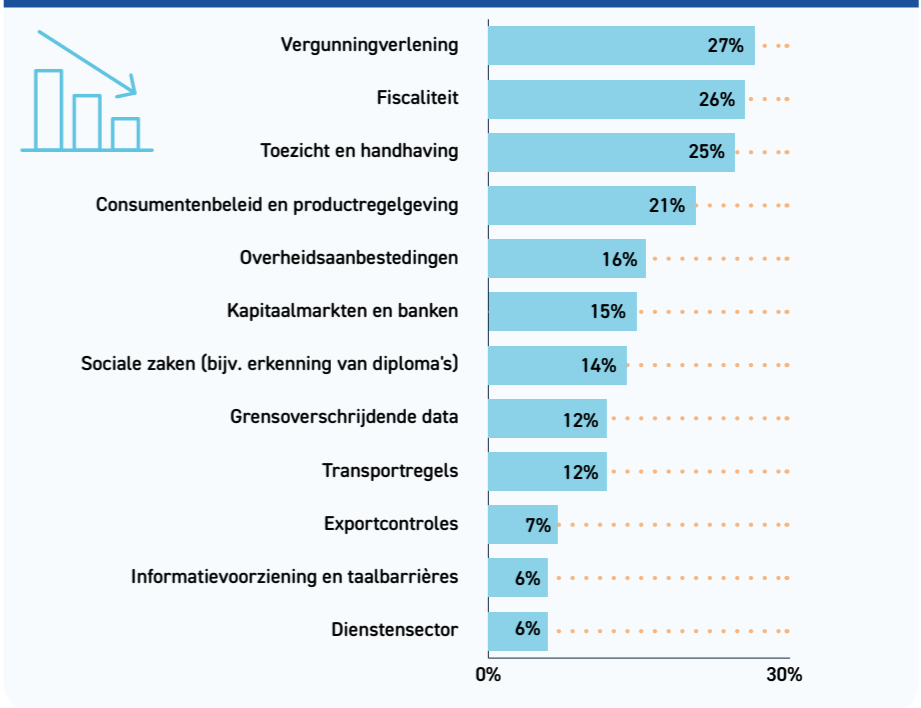
1. Herstel van de kracht van de interne markt

De interne markt is van groot economisch en strategisch belang. Het bbp van Nederland ligt minstens 3,1 procent hoger door de interne markt⁴ en dit levert de gemiddelde Nederlander 1516,- euro per jaar op.⁵ In een onstabiel geopolitiek klimaat is een goedwerkende interne markt ook een sleutelvoorwaarde voor het vergroten van de open strategische autonomie van de EU. Bovendien liggen gezamenlijke normen en waarden, zoals democratie, rechtsstatelijkheid en non-discriminatie, ten grondslag aan de interne markt. Daarbij is onze economie niet alleen heel internationaal, maar vooral ook zeer intra-Europees: 62,5 procent van onze goederenexport (52 procent bij dienstexport) en 45 procent van onze goederenimport (52 procent bij dienstimport) is intra-Europees⁶. Dit zijn verreweg de hoogste percentages binnen de EU. Het Nederlandse mkb exporteerde in 2022 maar liefst 311 miljard euro aan producten naar andere EU-lidstaten in de interne markt⁷. Het belang van de interne markt voor onze economie is dus groot.

Hoewel de interne markt al 30 jaar bestaat, is de markt nog niet volmaakt. De huidige interne markt-agenda schiet fundamenteel tekort door een optelsom aan factoren. Zo heeft de interne markt-agenda te weinig politieke

prioriteit en zijn er onder de huidige Europese Commissie minder inbreukprocedures gestart tegen schendingen van het vrij verkeer. Daarnaast heeft toenemende staatssteun het gelijke speelveld verstoord. Er dreigt zelfs verdere fragmentatie van de markt door gebrek aan geharmoniseerde Europese regels en invoering van nationale koppen (strengere nationale wetgeving bovenop de Europese norm). Deze ontwikkelingen zijn ondermijnend voor het concurrentievermogen van de EU en daarom moet de interne markt weer politieke 'Chefsache' worden.

Grafiek 2: **VERBETERING VAN DE INTERNE MARKT NODIG OP TAL VAN BELEIDSTERREINEN**
Op deze gebieden zien ondernemers ruimte voor verbetering van de interne markt

Bron: Nationale Peiling Ondernemersklimaat 2024 VNO-NCW en MKB-Nederland

⁴ CPB, 2022
⁵ Bertelsmann Stiftung, 2019
⁶ DNB, 2023
⁷ Eurostat, 2022

- **Wegnemen van bestaande barrières middels een actie-agenda:** Bestaande barrières op de interne markt zijn talloos. Verdere voltooiing van de interne markt kan in Europees verband tot 2029 ongeveer 713 miljard euro bbp opleveren.⁸ Er zijn met name veel barrières in de dienstensector en in specifieke ecosystemen (bijvoorbeeld de bouw, retail en zakelijke dienstverlening) waardoor er in deze sectoren een groot potentieel bestaat voor verdere integratie van het vrij verkeer.
- **Voorkomen van nieuwe barrières en nationale koppen:** Nationale koppen op Europese regelgeving (gold-plating) moeten zoveel mogelijk worden vermeden. Er is een nationale 'impacttoets ondernemingsklimaat' nodig om nationale koppen te voorkomen bij nieuwe Nederlandse wetgeving. Alle Europese lidstaten zouden een dergelijke toets moeten invoeren. Bovendien moet nationale implementatie van Europese regels niet tot aanvullende financiële en administratieve lasten leiden. Dit zorgt voor een gelijk speelveld.

BARRIÈRES OP DE INTERNE MARKT BETREFFEN BIJVOORBEELD DIVERGERENDE NATIONALE WETGEVING OF AFWIJKENDE HANDHAVING OP HET TERREIN VAN:

⁸ European Parliament Research Service, 2019

- **Versterken van implementatie en handhaving:** De Europese regels moeten adequaat en eenduidig worden gehandhaafd. Daarbij is een meer geharmoniseerd handhavingsbeleid van nationale toezichthouders wenselijk om fragmentatie van de interne markt door afwijkende handhavingspraktijken te voorkomen. Nationale implementatie moet niet tot onnodige kosten leiden. Het Adviescollege Toetsing Regeldruk (ATR) heeft belangrijke suggesties gedaan om dit te voorkomen.⁹ Ook moeten er betaalbare (buiten)gerechtelijke geschillenbeslechtsmechanismen ter beschikking staan aan ondernemers en moet er rekening worden gehouden met handhaafbaarheid in het wetgevingsproces.
- **Vergemakkelijken toegang tot aanbestedingen:** Het mkb moet betere toegang tot overheidsaanbestedingen krijgen, ook in andere Europese lidstaten. Dit kan onder meer worden bereikt door de aangekondigde standaardclausules voor het mkb te implementeren en procedures waar mogelijk verder te vereenvoudigen. Dit zal administratieve lasten minimaliseren en bijdragen aan eerlijke concurrentie met grotere inschrijvers.
- **Groen en sociaal aanbesteden:** Groene en sociale factoren moeten meewegen bij het winnen van tenders. Bedrijven durven groene investeringen te doen als ze weten dat ze daarmee (in de toekomst) tenders kunnen winnen. Essentieel is dat het overheidsaanbestedingsbeleid voorspelbaar, betrouwbaar en consistent is zodat bedrijven investeringen kunnen terugverdienen. Er kan een extra impuls gegeven worden door koplopers te belonen met hogere scores bij tenders.
- **Betere politieke en bestuurlijke inbedding van de interne markt:** Op Europees niveau moet de interne markt voldoende politiek worden belegd. De huidige commissaris voor de interne markt is ook commissaris voor industriebeleid, defensie-industrie en digitalisering. Het is noodzakelijk om een commissaris te benoemen die zich exclusief bezighoudt met de interne markt. Daarnaast moet er een jaarlijkse Europese beleidscyclus komen waarbij aan het begin van het jaar een actie-agenda wordt voorgesteld door de Commissie die moet worden goedgekeurd door de Europese Raad, zodat deze ook op politiek niveau gesteund wordt.

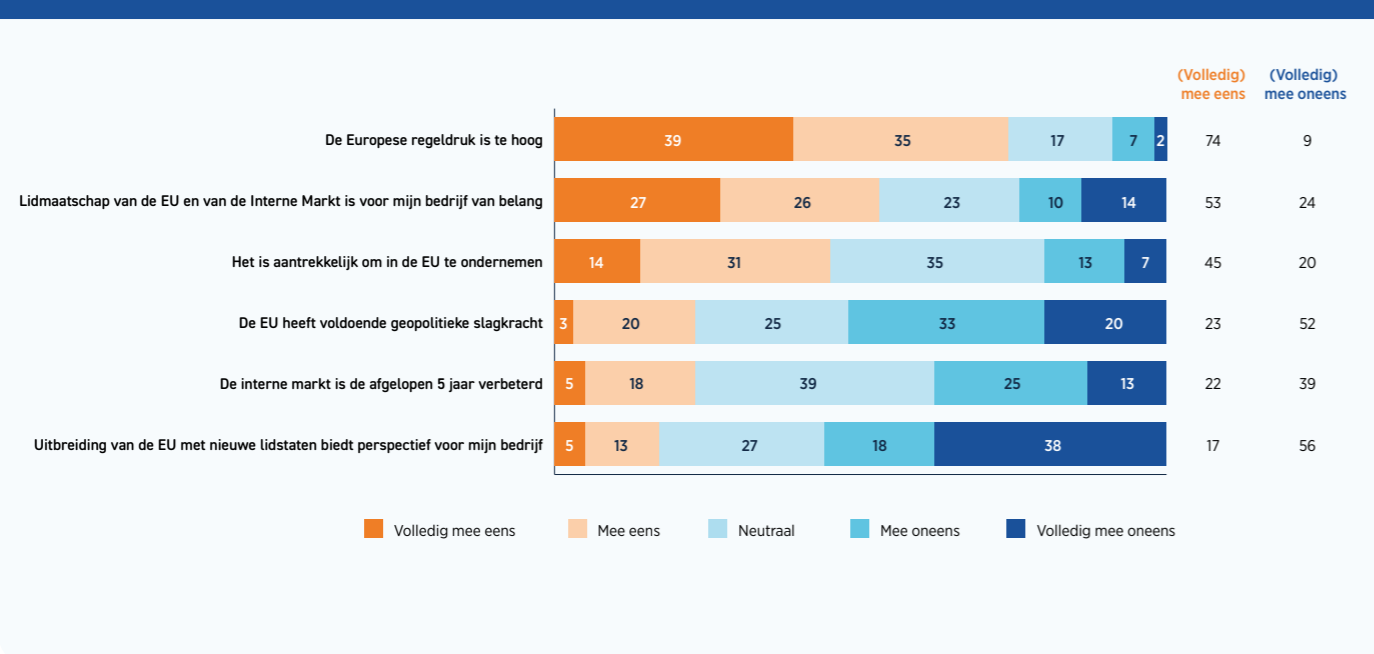
⁹ ATR, 2022

2. Regeldruk verminderen en 'better regulation' principes versterken

De keerzijde van de Europese beleidsambities is een toename van de stapeling van lastendruk voor ondernemingen. Zo zijn in Nederland de regeldrukkosten in 2022 gestegen met ruim 400 miljoen euro¹⁰ en veel van deze regels hebben een Europese oorsprong.

Deze regeldruk raakt kleinere bedrijven disproportioneel. De komende jaren moet er meer aandacht besteed worden aan het beheren van het aantal regels, het tempo en de omvang van gelijktijdige wetwijzigingen op EU-niveau, om zo hun ambities waar te kunnen maken.

Grafiek 3:
PERCEPTIE ONTWIKKELINGEN EUROPESE ONDERNEMERSKLIMAAT (%)

Bron: Nationale Peiling Ondernemersklimaat 2024 VNO-NCW en MKB-Nederland

¹⁰ ATR, 2023

In de 'Staat van de Unie'-toespraak van 2023 heeft Commissiepresident Ursula von der Leyen toenemende regeldruk erkend en de ambitie uitgesproken om de rapportageverplichtingen met 25 procent te verminderen.¹¹ Deze ambitie is gebaat bij een meer structurele en meerjarige agenda. Het in kaart brengen van de lastendruk voor het mkb zou hierbij prioriteit moeten zijn. Hierbij kan een voorbeeld worden genomen aan innovatieve methodes, zoals het Nederlandse mkb-indicatorprogramma¹² en de inzet van AI voor vermindering van regeldruk.

• **Herstel het adagium 'Big on big things, small on small things':** Een van de bestaansredenen van de EU is dat op de juiste schaal van 27 landen samen effectieve wetgeving kan worden vastgesteld. De grote vraagstukken moet de EU op gezamenlijk niveau aanpakken. Maar zij moet zich niet verliezen in details die aan de lidstaten kunnen worden overgelaten. Pas daarbij het subsidiariteitsprincipe toe: als er geen toegevoegde waarde is van Europese wetgeving dan moet het onderwerp overgelaten worden aan de lidstaten. Dit werkt echter twee kanten op. Als er duidelijke toegevoegde waarde is van Europese regelgeving dan moeten we daar vol op inzetten.

• **'Think small first' als uitgangspunt:** Bij het maken van wetgeving moeten bedrijven van alle soorten en maten worden meegenomen. Door het wetgevingsproces te beginnen vanuit het perspectief van werkbaarheid voor kleine bedrijven voorkomen we dat het mkb slechts een secundaire

consideratie wordt voor nieuwe wetgeving en wordt werkbaarheid van regels als uitgangspunt genomen.

• **Versterk de dialoog met het mkb:** De aankondiging van 'SME dialogues' in het kader van de klimaattransitie en de aanstelling van een 'Europese mkb-gezant' zijn belangrijke stappen in de juiste richting. De nieuwe mkb-gezant moet een breed mandaat hebben en onder meer impact assessments en commissiewerkprogramma's kunnen toetsen op het effect op het mkb. Afhankelijk van het succes van de mkb-dialogen kan dit worden uitgebreid naar andere onderwerpen om effecten van Europese regels op het mkb te behandelen en waar nodig te verbeteren.

• **Zonder impact assessments geen wetgevingsvoorstellen:** Impact assessments zijn essentieel voor kwalitatief hoogwaardige Europese wetgeving. Op dit moment zijn deze nog te vaak onvolledig uitgevoerd of worden ze zelfs helemaal overgeslagen. Zet daarom in op volledige impact assessments voor alle wetgeving. Blijf daarbij aandacht besteden aan het mkb door toepassing van de 'mkb-toets' om effecten op het mkb op voorhand te identificeren en te verminderen.

• **Uitvoeren SME Relief Package:** Met het SME Relief Package heeft de Commissie een pakket aan maatregelen gepubliceerd om het mkb op tal van terreinen te ondersteunen (regeldruk, duurzaamheid, fiscaliteit). De volgende Commissie moet de maatregelen van het SME Relief

¹¹ Europese Commissie, 2023

¹² Ministerie van Economische Zaken, 2023

Package zo snel mogelijk uitvoeren, zoals aanpassing van de Accountancy Richtlijn en vermindering van rapportageverplichtingen.

- **Structureel programma om cumulatieve regeldruk met 25 procent verminderen:** Het huidige voornemen van de Commissie om rapportageverplichtingen eenmalig met 25 procent te verminderen moet worden omgezet in een structureel programma om cumulatieve regeldruk aan te pakken. Het Nederlandse Nationale Programma Vermindering Regeldruk kan aanknopingspunten bieden voor een Europees regeldrukprogramma waarbij gebruik kan

worden gemaakt van slimme technologische oplossingen zoals AI.

- **Verbreden 'one-in-one-out':** In 2023 is de Commissie van start gegaan met het stelselmatig toepassen van het one-in-one-out principe om regeldrukkosten van nieuwe wetgeving te compenseren. De toepassing hiervan moet worden voortgezet en geëvalueerd. Bovendien moet de toepassing van het one-in-one-out principe worden verbreed naar alle compliance kosten, in aanvulling op de huidige focus op administratieve kosten.

3. Retailbeleid: grote investeringen, efficiënt betalingsverkeer

De retail is de grootste private werkgever in de Europese economie en zit volop in de transitie naar een digitale en circulaire toekomst. Momenteel wordt er op Europees niveau gezamenlijk door bedrijven, lidstaten en de Commissie gewerkt aan een ambitieus plan om de verduurzamings- en digitaliseringsdoelen te halen. Om te zorgen dat de retail ook in de toekomst haar rol als grootste private werkgever kan blijven spelen, zijn er de komende jaren een aantal zaken van belang.

- **Interdepartementale afstemming:** Momenteel wordt er op verschillende departementen gewerkt aan de randvoorwaarden voor ondernemen, zonder dat daarbij voldoende afstemming is over de impact op de retailsector. Denk daarbij aan algemene werkgeverslasten, verduurzaming van (winkel) panden, de kosten van betalingsverkeer etc. Interdepartementale afstemming, zowel op nationaal als Europees niveau, is van groot belang voor een brede en veelomvattende sector zoals de retail.

- **Administratieve lasten beperken, winstgevendheid borgen:** De implementatie van verschillende onderdelen van Europese wetgeving, zoals due diligence verplichtingen, gebeurt in overleg met het bedrijfsleven waarbij er wordt geprobeerd de administratieve lasten te minimaliseren. De retail wordt in lijn met

eerder gestelde ambities steeds digitaler en duurzamer, zonder dat dit ten koste gaat van de winstgevendheid. De retail steunt het streven tot afvalbeperking, maar er zijn wel grenzen aan de inzet van de retail als afvalverzamelpunt.

- **Versterken interne markt voor retail:** Momenteel is er nog geen volledig functionerende interne markt voor de retail. Om een gelijk speelveld voor Nederlandse retailers te waarborgen, administratieve lasten en kosten naar beneden te brengen, en competitief te zijn en blijven als sector, is het van belang dat er stappen worden genomen om de interne marktprincipes breed en consequent toe te passen en handhaving van EU-wetgeving te verbeteren. Ook het tegengaan van nationale koppen op EU-wetgeving is belangrijk voor het gelijke speelveld (zie ook hoofdstuk in over de interne markt).
- **Grote investeringen in de transitie van de retail:** Er zijn zowel publieke als private investeringen nodig voor een succesvolle transitie van de retailsector. Van de implementatie van aanstaande EU-wetgeving, de twin transition wat betreft digitalisering en verduurzaming, tot het up- en reskillen van werknemers. Dit vergt een integrale Europese aanpak, om te zorgen dat de sector ook competitief blijft vis-à-vis derde landen.

FOTO: PATRICIA REHE/ANP

4. Verduurzaming, industriebeleid en circulaire economie

De Europese Green Deal is een kantelpunt geweest in het aanjagen van de energietransitie en circulaire economie in Europa. De deal bestaat uit een omvangrijk pakket aan maatregelen om de klimaatdoelen voor 2030 en 2050 te halen. Van nieuwe regels voor emissiehandel en hernieuwbare energie, tot nieuwe normen voor de gebouwde omgeving en duurzaam transport. Het mkb is de afgelopen jaren voortvarend aan de slag gegaan met verduurzaming. Tegelijkertijd worstelen veel mkb-ondernemingen met de stapeling van regeldruk en het verslechterende verdienvermogen van de (mkb-) maakindustrie. Hierdoor dreigt het draagvlak voor klimaatbeleid te worden ondermijnd.

Nu de doelstellingen zijn vastgelegd in Europese wetgeving breekt er een 'nieuwe fase' aan van de Europese Green Deal: de fase van doen. Voor een succesvolle uitvoering is het belangrijk dat er daarbij ook aandacht is voor betaalbaarheid en leveringszekerheid. Er is de afgelopen jaren namelijk onvoldoende aandacht besteed aan het verdienvermogen van ondernemers om de transitie succesvol te doorlopen. In de nieuwe fase van de Green Deal moeten investeringsbeslissingen van ondernemers en burgers worden aangejaagd. Hiervoor moet een Europese Industrie Deal worden gepresenteerd om investeringen aan te jagen, met een bijzondere aandacht voor de (mkb-)maakindustrie.

- **Een Industrie Deal als aanvulling op de Green Deal:**

Het Europese verdienvermogen staat momenteel onder structurele druk door een optelsom van hoge energieprijzen, een krappe arbeidsmarkt, onwerkbaar regeldruk en ontoereikende infrastructuur (o.a. netcongestie). Met name de energie-intensieve industrie piept en kraakt. In 2023 was de omzet van de Nederlandse industrie 5,6 procent lager dan in 2022, terwijl er juist nu investeringen nodig zijn voor verduurzaming en voor versterking van onze strategische autonomie. Europa moet actie ondernemen ter bescherming van de maakindustrie en haar toeleveringsketens, bijvoorbeeld door een Industrie Deal te ontwikkelen ter versnelling van vergunningverlening en ter uitbouw van de Europese energie-infrastructureur.

- **Versnellen vergunningverlening:**

Lange vergunningsverleningsprocedures zijn een groot struikelblok voor ondernemerschap en verduurzaming. Veel procedures kennen een Europese oorsprong. Er zijn door het overvolle stroomnet inmiddels wachtlijsten met duizenden ondernemers die van gas over willen stappen op stroom. Duurzaamheidsprojecten moeten meer ruimte krijgen binnen Europese vergunningverleningswetten zoals de MER-richtlijnen en de Habitat- en Vogelrichtlijn. Milieuregelgeving moet verduurzaming versnellen, niet vertragen.

- **Betalingsverkeer moet efficiënt en veilig zijn, met lage kosten:**

De retailsector kent vele betaalopties, zowel online als offline. Grote veranderingen worden verwacht in het betalingsverkeer, onder meer door de PSD3, de PSR en de mogelijke invoering van de digitale euro. Nederland geniet van efficiënt betalingsverkeer met relatief lage kosten. Toonbankinstellingen mogen niet de extra kosten dragen voor de aanstaande verplichte acceptatie van contant geld. De balans tussen de kosten en opbrengsten van het betalingsverkeer moet rechtvaardig

verdeeld zijn tussen consumenten, ondernemers en banken. Als de overheid een betaalmiddel verplicht stelt, zoals contant geld of de digitale euro, moet het onrendabele deel worden gecompenseerd. Een doordacht kader voor de digitale euro is noodzakelijk om de voordelen te benutten en hoge gebruikskosten te vermijden. De effectiviteit van de Nederlandse betalingsinfrastructuur moet behouden blijven, en er moet snel duidelijkheid komen over de kosten van acceptatie van de digitale euro.

- **In hoog tempo energie-infrastructuur aanleggen:** Voor het toekomstige duurzame energiesysteem zijn grote investeringen nodig, bijvoorbeeld voor het aanleggen van elektriciteitsnetten, waterstofnetwerken en CO₂-transportinfrastructuur. Aanvullende Europese financiering is noodzakelijk om betaalbare energietarieven te realiseren en tegelijkertijd het gelijke speelveld te bewaken. Bijvoorbeeld door het budget van CEF-E te verhogen of door gebruik te maken van andere financieringsmiddelen.
- **Creëer een markt voor secundaire grondstoffen:** Door normering en gerichte subsidie-instrumenten wordt het gebruik van gerecyclede grondstoffen gestimuleerd. In dit kader kan de komende Commissie concreet aan de slag moeten met het stimuleren van een hernieuwbare koolstofketen omdat hernieuwbare koolstoffen een essentieel alternatief zijn voor fossiele grondstoffen, bijvoorbeeld voor het maken van plastics. Tevens moeten aanbestedingsvoorwaarden de circulariteitsdoelstellingen weerspiegelen.
- **Mkb ondersteunen in uitvoering van bestaand beleid:** De EU heeft de afgelopen jaren een ongekeerde hoeveelheid regelgeving aangenomen om duurzaamheid en circulariteit te bevorderen (waaronder bijvoorbeeld Ecodesign/ESPR, Digital Product Passport, Right to Repair, Green Claims). De komende jaren moet het mkb worden gesteund in de uitvoering van deze regelgeving. Waar nodig moeten onuitvoerbaar bepalingen worden gerectificeerd, zoals de lage drempelwaarde van 150 euro per zending voor CBAM-registratie. Doorwerking van rapportageverplichtingen voor het grootbedrijf moet in het bijzonder worden voorkomen (zoals bij de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)), door het mkb nadrukkelijk uit te zonderen of werkbaar vrijwillige standaarden voor het mkb te introduceren.

5. Versterking van het Europese innovatiebeleid

Innovatie binnen het mkb vormt een motor voor vernieuwing, waardoor nieuwe producten, diensten en technologieën ontstaan. Momenteel besteedt de EU 2,3 procent van het bbp uit aan R&D, terwijl landen als Zuid-Korea (4,9 procent), de VS (3,5 procent) en Japan (3,3 procent) substantieel meer investeren in onderzoek en innovatie. Het R&D-gat tussen deze landen en de EU wordt hiermee vergroot. Als de EU er niet in slaagt om de uitgaven aan onderzoek en innovatie te verhogen, verliest Europa de mondiale concurrentiestrijd. De EU moet een aantrekkelijker innovatieklimaat creëren voor het mkb, waaronder voor startups en scale-ups. Hierbij moet de focus niet alleen op productinnovatie liggen, maar ook op proces- en arbeidsinnovatie.

Het afronden en opvolgen van Horizon Europe zal de komende periode centraal staan op de Europese agenda. Bij het vormgeven van het volgende kaderprogramma voor onderzoek en innovatie zijn excellentie en hogere participatie van het bedrijfsleven essentieel. Een focus op valorisatie is van belang voor grotere impact van het programma in de economie. Daarnaast moeten Europese programma's voldoende financieringsmogelijkheden bieden voor het mkb en is het van belang om meer nadruk te leggen op valorisatie van R&D (opschalen en vermarkten) om de voordelen van investeringen innovatie te benutten.

- **R&D uitgaven structureel verhogen naar 3 procent bbp:** Om van alle grote maatschappelijke transitieën een succes te maken, zijn de komende jaren extra publieke en private investeringen nodig in onderzoek en innovatie. De uitgaven voor onderzoek en innovatie moeten daarom de komende jaren structureel omhoog naar 3 procent van het bruto binnenlands product (bbp), om te zorgen dat de EU weer aansluiting vindt bij haar mondiale concurrenten. Naast financiering voor innovatie moet het regelgevend kader ook voldoende ruimte bieden voor innovatie. Het gebruik van 'regulatory sandboxes' kan bijvoorbeeld een omgeving creëren waarin nieuwe digitale concepten worden getest en ontwikkeld.¹³

- **Afronding Horizon Europe en voorbereiding van het volgende Kaderprogramma:** Het volgende Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie (2028-2034) moet een substantieel hoger budget krijgen om het R&D gat met landen als de VS en China te verkleinen. Daarnaast is het van belang om de participatie van het bedrijfsleven te vergroten. Het bedrijfsleven financiert 58 procent van de totale R&D-uitgaven in de EU, maar ontving slechts 28 procent van de financiering uit Horizon 2020. Er moet bijzondere aandacht worden besteed aan de deelname van het

¹³ Een 'regulatory sandbox' is een plek waar bedrijven nieuwe technologieën kunnen ontwikkelen en testen.

mkb, aan stimuleren van collaborative research en aan de valorisatie van R&D. Verder moet open strategische autonomie als missie in het programma worden toegevoegd. Proces- en arbeidsinnovatie moet ook financieerbaar zijn onder het volgende Kaderprogramma.

- **EIC-programma's belangrijk voor het mkb:** Op Europese schaal is de European Innovation Council (EIC) van groot belang voor het Nederlandse mkb. Tussen 2021 en 2023

heeft de EIC bijvoorbeeld 506,3 miljoen euro toegekend aan Nederlandse onderzoekers en ondernemers, met name start-ups en scale-ups, waardoor zij in staat zijn om risicovolle innovaties te ontwikkelen en op te schalen. Daarmee is Nederland één van de meestbegunstigde landen. Het EIC moet worden voortgezet onder de volgende Europese begroting.

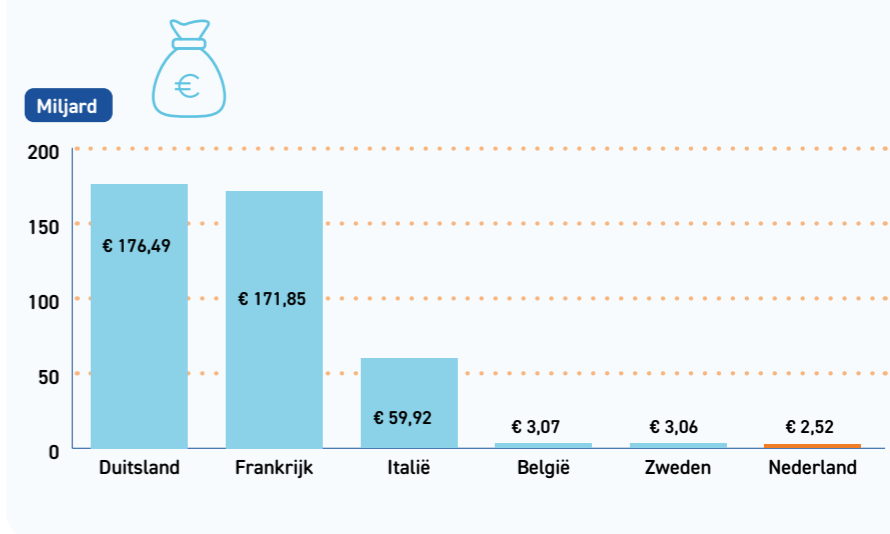
6. Staatssteun: Europees kader en meer discipline

Op het gebied van staatssteun staat de EU voor twee uitdagingen: verstoring van het internationale speelveld door staatssteun uit landen als China en de VS en verstoring van de interne markt door uiteenlopende uitgaven door lidstaten. In 2021 werd bijvoorbeeld in totaal voor 335 miljard euro aan staatssteun in de EU gegeven, waarbij Duitsland (36 procent) en Frankrijk (19 procent) veruit de meeste staats-

steun verleenden. Duitsland en Frankrijk zijn niet alleen de grootste lidstaten, maar ze geven ook meer uit dan het EU-gemiddelde in verhouding tot hun bbp (EU-gemiddelde is 2,2 procent, Duitsland 3,4 procent, Frankrijk 2,5 procent, Nederland 1,9 procent). Er is bijvoorbeeld geen gelijk speelveld op het terrein van staatssteun voor energie (zie grafiek).

Grafiek 4:
ONGELIJK EUROPEES SPELVELD DOOR ENERGIESTAATSSTEUN

Bron: [Europese Commissie](#), cijfers berekend door optelling van goedgekeurde nationale staatssteunregelingen op grond van het TCF en TCTF (maart 2022-april 2024). De daadwerkelijke uitgaven liggen lager voor alle landen, maar dat laat de ongelijke verdeling onverlet

De raison d'être van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS, de voorloper van de EU), was onder meer het bestrijden van industriële subsidiewedlopen binnen Europa. Op dit moment vragen geopolitieke ontwikkelingen en maatschappelijke transitie om gerichte ondersteuning van bepaalde industrieën. Het is noodzakelijk deze steun te bieden, maar wel binnen een duidelijk kader. Daarom is het van belang om Europese middelen beschikbaar te stellen zonder de interne markt onnodig te schaden.

- **Gerichte Europese middelen voor industriebeleid:** Er moeten gerichte Europese middelen beschikbaar komen voor financiering van industrieën die belangrijk zijn voor de Europese strategische autonomie en maatschappelijke transitie - bijvoorbeeld op het gebied van kritieke grondstoffen. Gerichte Europese financiering is onder de juiste randvoorwaarden verstandiger dan

het verder verruimen van kaders voor nationale staatssteun, wat onvermijdelijk tot verstoring van de interne markt leidt. Daarnaast moet een internationale subsidierace worden voorkomen. Verder moet er passende financiële dekking worden gevonden. De Europese Waterstofbank kan als voorbeeld dienen voor het vormgeven van eventuele toekomstige Europese fondsen voor industriebeleid.

- **Nationale staatssteun weer disciplineren:** De staatssteunkaders zijn in reactie op de energiecrisis verruimd met verstoring van de interne markt als gevolg. De Europese Commissie heeft begin 2023 aangegeven dat Duitsland en Frankrijk samen goed zijn voor bijna 80 procent van het bedrag van goedgekeurde steunmaatregelen onder het Tijdelijk Crisiskader voor Staatssteunmaatregelen. Indien nodig is een gerichte aanpassing van de reguliere staatssteunkaders een zorgvuldigere route.

7. Opwaartse convergentie en sociaal beleid

In de EU zijn sociale en economische vooruitgang zijden van dezelfde medaille. De EU investeert daarom onder meer in onderwijs en training zodat de beroepsbevolking beschikt over de nodige skills en mensen zich weerbaar voelen. De Europese arbeidsomstandigheden zijn goed en mensen hebben een veilige en gezonde werkplek. Verschillen in welvaart tussen landen, regio's en mensen worden tegengegaan. De Europese pijler van sociale rechten wordt volledig geïmplementeerd.

Té grote sociale en economische verschillen zorgen voor politieke verdeeldheid en instabiliteit en verzwakken uiteindelijk de EU. De ongelijkheid tussen de lidstaten moet daarom worden verminderd. Het structureel uitputten van sociaal-economisch zwakkere lidstaten door migratie naar sterke lidstaten en achterblijvende investeringen moet worden tegengegaan door de ontwikkeling en implementatie van kansrijke investeringsprogramma's. Hierdoor ontstaan aantrekkelijke arbeidsmarkten met veilige en gezonde arbeidsomstandigheden, goede scholing en competenties, goede arbeidsvoorwaarden en een sociale zekerheid. Dit alles helpt mensen een eigen inkomen te verdienen en garandeert een bestaan zonder armoede.

Belang van arbeidsmigratie. Veel mkb-bedrijven hebben een tekort aan personeel. Arbeidsmobiliteit kan bijdragen aan de oplossing.

- **Detachering** van derdelanders moet beter gereguleerd en gehandhaafd worden.
- **Blijvende aandacht voor vaardigheden**, inclusief de erkenning van vaardigheden en kwalificaties in andere lidstaten en blijvend ontwikkelen van vaardigheden, ook van iemand die al ergens in dienst is. Er moet uit worden gegaan van een 'skills first' benadering - waarbij het gaat om de vaardigheden die een persoon heeft en het minder relevant is waar die persoon zijn of haar papertje gehaald heeft. Ook moet aan de ondernemer zelf voldoende mogelijkheid geboden worden zijn skills te verbeteren.
- Hervorming van de verordening over de coördinatie van de **sociale zekerheid**
- Versterking van Europees **gezondheidsbeleid** bij ziektes met grensoverschrijdende gezondheidsrisico's.

8. Beter toegankelijke financiering voor het mkb

Het Nederlands bedrijfsleven staat voor grote opgaven op het gebied van verduurzaming en digitalisering. In beide transitie spelen mkb-ondernemers een cruciale rol. Hiervoor is het echter wel van belang dat zij voldoende financiering kunnen krijgen. Momenteel zien we echter dat juist het mkb moeilijk toegang krijgt tot traditionele financiering en grijpen mkb'ers vaak naast publieke financiering wegens het gebrek aan tijd en mankracht om lange subsidietrajecten te doorlopen, naast de zware verantwoordings-eisen en de daaraan verbonden kosten.

Er moeten daarom worden gezorgd voor een meer gevarieerd en toegankelijk financieringsaanbod – zowel publiek als privaats. De grootste nadruk ligt hierbij op de vermogensbehoefte tot 1 miljoen euro. Met betrekking tot kredietverlening wordt vooral een onvolledig vervulde financieringsbehoefte geconstateerd bij bedragen tot een kwart miljoen euro. Het is essentieel om de mogelijkheden voor het versterken van het eigen vermogen en de non-bancaire financiering te onderzoeken en Europese fondsen beter te benutten.

- **Toegang tot financiering verbeteren:** Een goed functionerende financieringsmarkt is cruciaal voor het mkb en de retail. Toegang tot financiering kan op Europees niveau onder meer worden verbeterd door - naast realisering van de Kapitaalmarktunie - Europese garantieregelingen

uit te breiden en specifieke mkb-loketten voor EU-fondsen te creëren. Hiervoor is het bijvoorbeeld belangrijk dat investeringsprogramma's als Invest-EU worden voortgezet. Daarnaast kan toegang tot financiering worden verbeterd door vereenvoudiging van financieringsinstrumenten en door betere informatievoorziening en advisering aan het mkb. Ook moeten er in de EU regels komen om late betalingen voor met name tussen grootbedrijf en kleinbedrijf te verbieden, waarbij rekening wordt gehouden met specifieke sectorbelangen.

- **De Capital Markets Union (CMU)** staat al jaren op de agenda van de Europese Commissie, maar grote hervormingen blijven vooralsnog uit. De Europese Commissie wil voor het mandaat 2024-2029 een ambitieus plan voor de verdere verdieping van de CMU presenteren. De kapitaalmarktunie versterkt de interne markt en vergroot de financieringsmogelijkheden voor het mkb. Het zou ook goed zijn als het financieringslandschap in de EU gevarieerder wordt met een groter aandeel van o.a. risicodragend kapitaal zoals private equity – vergelijkbaar met dat in de VS. Eén geïntegreerde kapitaalmarkt maakt het ook makkelijker om crises op te laten vangen door investeerders in plaats van alleen door overheden. Dit is vooral relevant bij de financiering van innovaties, waar schuldingstrumenten vaak niet toereikend zijn.

Voor een volledig geïntegreerde kapitaalmarkt zijn zowel kleinere beleidsaanpassingen als grotere systemische veranderingen nodig, zoals het aanpakken van fiscale verschillen binnen de EU en verbeteringen op het gebied van belastingen en niet-bancair insolventierecht. Concrete stappen omvatten het faciliteren van beursgangen voor het mkb en het garanderen van adequate investeringsbescherming.

- **Echte administratieve lastenverlichting bij BTW:** Op btw-gebied is het VAT in the Digital Age-pakket momenteel het belangrijkste voorstel op Europees niveau. Hiermee wil de EU d.m.v. digitalisering het btw-stelsel moderniseren, fraudebestendiger maken en administratieve lasten verlichten. Voor bedrijven is het belangrijk dat de voorstellen leiden tot echte lastenverlichting door systemen op elkaar af te stemmen (harmonisatie), te werken met één enkele registratie binnen Europa door te voorkomen dat dezelfde gegevens herhaaldelijk moeten worden verstrekt.

- **Vereenvoudiging douane:** Op basis van een datagestuurde aanpak kan de door de Commissie voorgestelde hervorming omslachtige douane-procedures verminderen, waardoor 27 systemen worden teruggebracht tot één geharmoniseerd model. Deze hervorming sluit aan bij de significante groei van handelsvolumes, vooral in e-commerce, en de toename van EU-normen die aan de grens gecontroleerd moeten worden. Er zijn nog wel zorgen over de exacte invulling van de nieuwe regels, met name op het punt van de vertegenwoordiging van importeurs. Onze inzet is om ervoor te zorgen dat vereenvoudiging voor het mkb voldoende toegankelijk blijft.

9. Criminaliteitsbestrijding

Meer Europese samenwerking op het gebied van criminaliteitsbestrijding

Om effectiever witwassen en drugs-handel via de mainports aan te pakken en een gelijk speelveld voor ondernemers te creëren, is verdere Europese samenwerking essentieel. De Nederlandse Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) legt momenteel zware administratieve lasten neer bij de retail. Criminaliteit, met name wat betreft digitale geldstromen en internationale drughandel, stopt niet bij landsgrenzen. Het is daarom belangrijk dat alle Europese landen de dijken verhogen.

Daarnaast is de strijd tegen mobiele bandieten - rondtrekkende georganiseerde internationale bendes - van groot belang voor versterkte internationale samenwerking, aangezien dit een grensoverschrijdend probleem is en niet uniek voor Nederland. Daarbij kan een voorbeeld worden genomen aan andere Europese landen met dezelfde problematiek. Zoals in Denemarken en Zweden, waar een speciale Taskforce is opgericht voor het aanpakken van GPS-diefstal. De Nederlandse politie heeft liaisons in verschillende EU-lidstaten. Verdere uitwisseling van informatie en ervaring kan onze effectiviteit in de aanpak van deze problemen verbeteren.

